

IMPACTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA ASUPRA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ A UNIUNII EUROPENE

Svetlana CEBOTARI

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova,
Chisinau, Republica Moldova

e-mail: svetlana.cebotari11@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9073-104X>

Emergența războiului din Ucraina, condiționat de ocuparea peninsulei Crimeea în 2014 și invazia Federației Ruse în anul 2022 este, de la prăbușirea Uniunii Sovietice, evenimentul care va avea cele mai mari implicații geopolitice pe arena internațională, inclusiv și asupra Uniunii Europene, în special asupra Politicii de Securitate și Apărare Comună. Războiul în proces de desfășurare implică o serie de efecte pe termen lung pentru securitatea și stabilitatea continentului european. Gradul de posibilitate a unora dintre consecințele războiului ruso-ucrainean nu va fi de neglijat și va constitui subiect de dezbatere pentru mediul academic, dar și pentru liderii politici occidentali pentru mulți ani înainte. Prezentul articol are drept scop reliefaarea principalelor aspecte care au intervenit în Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene ca rezultat al declanșării războiului din Ucraina. Astfel, vor fi analizați pașii efectuați de UE în scopul asigurării păcii pe continentul european. De asemenea, vor fi reliefate și unele aspecte ale cooperării UE - NATO în contextul războiului din Ucraina.

Cuvinte-cheie: agresiune, conflict, război, Ucraina, politică, securitate, Uniunea Europeană.

THE IMPACT OF THE WAR IN UKRAINE ON THE COMMON SECURITY AND DEFENSE POLICY OF THE EUROPEAN UNION

The emergence of the war in Ukraine, conditioned by the occupation of the Crimean peninsula in 2014 and the invasion of the Russian Federation in 2022, is, since the collapse of the Soviet Union, the event that will have the greatest geopolitical implications on the international arena, including on the European Union, especially on politics of common security and defence. The ongoing war have a number of long-term implications for the security and stability of the European continent. The degree of possibility of some of the consequences of the Russo-Ukrainian war will be negligible and will be a subject of debate for academics and Western political leaders for many years to come. The purpose of this article is to highlight the main aspects that intervened in the Common Security and Defense Policy of the European Union as a result of the outbreak of a Ukrainian war. Thus, the steps taken by the EU to ensure peace on the European continent will be analyzed. Also, some aspects of EU-NATO cooperation in the context of the war in Ukraine will be highlighted.

Keywords: aggression, conflict, war, Ukraine, politics, security, European Union.

L'IMPACT DE LA GUERRE EN UKRAINE SUR LA POLITIQUE DE SÉCURITÉ ET DE DÉFENSE COMMUNE DE L'UNION EUROPÉENNE

L'émergence de la guerre en Ukraine, conditionnée par l'occupation de la péninsule de Crimée en 2014 et l'invasion de la Fédération de Russie en 2022, est, depuis l'effondrement de l'Union soviétique, l'événement qui aura les plus grandes implications géopolitiques sur la scène internationale. domaine, y compris sur l'Union européenne, en particulier sur la politique de sécurité et de défense communes. La guerre en cours ont un certain nombre d'implications à long terme pour la sécurité et la stabilité du continent européen. Le degré de possibilité de certaines des conséquences de la guerre russo-ukrainienne sera négligeable et sera un sujet de débat pour les universitaires et les dirigeants politiques occidentaux pendant de nombreuses années à venir. Le but de cet article est de mettre en évidence les principaux aspects qui sont intervenus dans la politique de sécurité et de défense commune de l'Union européenne à la suite du déclenchement de la guerre en Ukraine. Ainsi, les mesures prises par l'UE pour assurer la paix sur le continent européen seront analysées. En outre, certains aspects de la coopération UE-OTAN dans le contexte de la guerre en Ukraine seront mis en lumière.

Mots-clés: *agression, conflit, guerre, Ukraine, politique, sécurité, Union Européenne.*

ВЛИЯНИЕ ВОЙНЫ В УКРАИНЕ НА ОБЩУЮ ПОЛИТИКУ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Начало войны в Украине, обусловленное оккупацией Крымского полуострова в 2014 г. и вторжением Российской Федерации в Украину в 2022 г., после распада Советского Союза будет иметь самые серьезные геополитические последствия для международной арены, в том числе для Европейского Союза, особенно для общей политики безопасности и обороны. Продолжающаяся война имеет ряд долгосрочных последствий для безопасности и стабильности на европейском континенте. Степень вероятности некоторых последствий российско-украинской войны будет ничтожно мала и еще долгие годы будет предметом споров ученых и западных политических лидеров. Цель данной статьи - осветить основные аспекты, которые вмешались в Единую политику безопасности и обороны Европейского Союза в результате начала войны в Украине. Таким образом, будут проанализированы шаги, предпринятые ЕС для обеспечения мира на европейском континенте. Также будут освещены некоторые аспекты сотрудничества ЕС-НАТО в контексте войны в Украине.

Ключевые слова: *агрессия, конфликт, война, Украина, политика, безопасность, Евросоюз.*

Introducere

Principala particularitate a secolului al XXI-lea este prezența rivalității ruso-occidentale manifestată în special prin războiul ruso-ucrainean, război condiționat de invazia nejustificată a Federației Ruse în Ucraina. Războiul din Ucraina marchează rivalitatea geopolitică în relațiile dintre Rusia, Uniunea Europeană (UE) și Statele Unite ale Americii (SUA). De asemenea, reprezintă o ruptură fără precedent în ordinea de securitate euro-atlantică, care din 2008 se deteriora considerabil [13]. Rezultatul războiului din Ucraina este, de la prăbușirea Uniunii Sovietice, evenimentul care va avea cele mai mare implicații

geopolitice pe arena internațională, inclusiv și asupra Uniunii Europene. Gradul de posibilitate a unora dintre consecințele războiului ruso-ucrainean va fi de neglijat și va constitui subiect de dezbateri pentru mediul academic, dar și pentru liderii politici occidentali pentru mulți ani înainte [2].

Invazia Rusiei în Ucraina și războiul în proces de desfășurare implică o serie de efecte pe termen lung pentru securitatea și stabilitatea continentului european. Războaiele civile din Iugoslavia din anii 1990, atacurile teroriste asupra orașelor din spațiul european în anii 2000 și 2010, destabilizarea Africii de Nord și a Orientului Mijlociu din 2011 și ocuparea

Crimeii de către Rusia în 2014, și, mai recent invazia nejustificată a Ucrainei de către Federația Rusă au determinat Uniunea Europeană să adopte o politică comună de securitate și apărare [8].

Astfel, în scopul reliefării principalelor aspecte ale impactului războiului din Ucraina asupra Politicii de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene, cât și în scopul elaborării prezentei cercetări am apelat la utilizarea unui set de metode general-specifice de cercetare, precum: metoda fenomenologică, metoda istorică și metoda webografică.

Metoda fenomenologică, ca metodă de cercetare în filosofie, a permis examinarea condițiilor fundamentale și evenimentelor („fenomenelor”) care au contribuit la accelerarea, sau fortificarea Politicii de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene în contextul războiului din Ucrainei condiționat de ocuparea peninsulei Crimeea în 2014 și invazia nejustificată din 2022 de către Federația Rusă.

Recurgerea la utilizarea *metodei istorice* a permis efectuarea analize privind fortificarea Politicii de Securitate și Apărare a UE în contextul războiului din Ucraina. Ținând cont de faptul că în literatura științifică din Republica Moldova încă nu există cercetări cu referire la impactul războiului din Ucraina asupra fortificării politicii de securitate a UE, s-a recurs la utilizarea *metodei webografice*, care a oferit posibilitatea examinării problematicei suspuse cercetării la nivel teoretic și practic din principalele surse publicate pe siturile de internet.

Politica de securitate și apărare europeană în contextul războiului din Ucraina

Pe parcursul ultimelor trei decenii, adică de la sfârșitul Războiului Rece, problemele legate de securitate și apărare au ocupat o poziție relativ periferică pentru clasa politică europeană. Prezența de mai bine de un an de zile a unui război activ, de mare intensitate pe continentul european a dus la creșterea exponențială a interesului politic și informațional în

problemele de securitate și apărare. Deși din 1999, adică mai bine de 23 de ani, UE are o Politică de Securitate și Apărare Comună (PSAC) - în realitate (PSAC), fostă Politică Europeană de Securitate și Apărare sau PESA) nu a fost cu adevărat una bine conturată. Începând cu anul 1999, liderii europeni au precizat clar că obiectivul PSAC era de a oferi Europei capabilitățile și mecanismele necesare pentru a desfășura operațiuni de gestionare a crizelor în străinătate, adică operațiuni de menținere a păcii și de stabilității în zonele conflictogene. Apărarea teritorială și descurajarea împotriva potențialelor amenințări ale statelor europene erau în primul rând în competența Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). Astfel, pe parcursul anilor, politica de apărare a UE a fost, prin urmare, o politică de securitate, care a priorizat capacitățile și operațiunile de intensitate scăzută sau medie, așa cum demonstrează experiențele din Balcani, Africa, Orientul Mijlociu și Afghanistan.

Accentul pus de UE pe operațiunile de gestionare a crizelor în străinătate poate fi explicat prin faptul că apărarea teritorială și descurajarea au fost obiectivele NATO, care are o structură de comandă integrată și consolidată, iar avizul strategic și politic este reprezentat de conducerea Statelor Unite ale Americii (SUA). Pe de altă parte, la sfârșitul anilor 1990, odată cu lansarea PSAC, apărarea și descurajarea păreau să devină de prisos, având în vedere hegemonia geopolitică și tehnologic-militară a SUA și a Vestului. În acest context, NATO însăși se lansează în câmpul gestionării operațiunilor din străinătate, ca de exemplu cele din Balcani și Afghanistan. Astfel, în ultimele două decenii, vedem cum NATO și UE coexistă în domeniul operațiunilor de gestionare a crizelor în străinătate, NATO ocupându-se, în general, de acele sarcini care pot implica luptă (adică, de intensitate mare și medie-înaltă) și UE - implicată în sarcini de stabilizare care se învecinează cu sfera polițienească și găsindu-și valoarea adăugată în le-

gătura dintre militar (intensitate scăzută) și „civil” (sarcini de poliție, consiliere judiciară sau politici administrative și de dezvoltare). Această logică de împărțire a sarcinilor a funcționat în ultimele două decenii, adică de la lansarea PSAC în 1999 și până în ultimii ani. Acum, însă, intrăm într-un context geostrategic radical diferit, în care problemele legate de apărarea teritorială și descurajarea marilor puteri își recâștigă din nou primatul în dezbaterile privind politica de securitate. Revenirea amenințărilor din partea unor state precum este Federația Rusă indică un interes mai mare pentru apărare, dar și o modalitate diferită de abordare a problemelor de apărare, prin reaccentuarea apărării teritoriale și a descurajării în detrimentul operațiunilor de gestionare a crizelor din străinătate [12].

De asemenea, șocurile din sistemul internațional din ultimii ani au servit drept semnale de alarmă pentru ca Uniunea Europeană să conștientizeze nevoia de a-și consolida capacitățile de apărare. În primul rând, în vara anului 2021, retragerea SUA și NATO din Afghanistan, percepută ca un eșec substanțial de către întreaga lume occidentală a determinat mulți lideri europeni să revină la conceptul de „autonomie strategică”. Aproximativ șase luni mai târziu, invazia rusă în Ucraina a forțat din nou liderii europeni să intre într-o nouă realitate geopolitică [Ibidem].

Ce este în mod specific apărarea europeană? Conceptul este de fapt mai evaziv și mai puțin concret. PSAC este, în esență, cadrul politic prin care statele europene membre pot dezvolta o cultură strategică cu referire la securitate și apărare, pot aborda împreună conflictele și crizele, pot proteja Uniunea și cetățenii săi și pot consolida pacea și securitatea internațională. Pentru a face acest lucru, de-a lungul anilor UE s-a dotat cu instrumente specifice, financiare și de cooperare în domeniul achizițiilor publice sau de altă natură. Ideea Politicii de Securitate și Apărare Comună datează din 1948, când Franța, Regatul Unit și țările Benelux au semnat Tratatul

de la Bruxelles, care a dus, în 1954, la înființarea Uniunii Europene de Vest, o alianță politico-militară care a rămas practic inactivă până în anii '90. Ideea creării unei armate europene datează și ea din anii 1950, deși nu a fost niciodată pusă în aplicare până în prezent: Franța, de fapt, după ce a propus crearea Comunității Europene de Apărare (CEDE), nu a ratificat tratatul. Începând cu anii 1990, temele apărării și securității ocupă din nou spațiu în dezbaterile europene, cu o serie de inițiative care conduc tocmai la stabilirea unui cadru de politică externă și de securitate comună și la consolidarea cooperării cu NATO, făcându-l mai structurat și mai durabil. Mai mult, în următoarele trei decenii se fac pași concreți atât în căutarea creării unei culturi strategice comune, cât și în lansarea de inițiative care să permită o mai bună integrare a forțelor armate ale statelor membre. Agenția Europeană de Apărare (EDA) a fost creată în 2004, Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE sau SEAE) a fost înființat în 2009, iar un prim document strategic relevant, Strategia cuprinzătoare europeană, a fost publicat în 2016. În plus, PESCO (Cooperare Structurată Permanentă) a fost lansată în 2017, ceea ce permite statelor membre care doresc și sunt capabile să dezvolte împreună capacități de apărare, investind în proiecte comune în beneficiul forțelor lor armate și, în consecință, a capacității operaționale la nivel europeană [8].

La doar o lună de la invazia Federației Ruse în Ucraina, miniștrii afacerilor externe și ai apărării din țările membre ale Uniunii Europene au adoptat la data de 10 martie 2023, la Bruxelles, într-un moment în care asistăm la revenirea războiului în Europa, Busola Strategică a apărării europene – o nouă politică de apărare comună care va permite UE să stabilească forțe de reacție rapidă [14]. Obiectivul Busolei strategice este de a face din UE un furnizor de securitate mai puternic și mai capabil. UE trebuie să fie în măsură să își protejeze cetățenii și să contribuie la pacea și securitatea internaționale. Acest lucru este cu

atât mai important într-un moment în care războiul a revenit în Europa, în urma agresiunii nejustificate și neprovocate a Rusiei împotriva Ucrainei, și totodată într-un moment al unor transformări geopolitice majore. Această Busolă strategică va consolida autonomia strategică a UE și capacitatea sa de a colabora cu partenerii pentru a-și proteja valorile și interesele [15].

O UE mai puternică și mai capabilă în materie de securitate și apărare va aduce o contribuție pozitivă la securitatea mondială și transatlantică și este complementară NATO, care rămâne baza apărării colective pentru membrii săi. De asemenea, UE își va intensifica sprijinul pentru ordinea mondială bazată pe norme, în centrul căreia se află Organizația Națiunilor Unite. Amenințările sunt în creștere, iar costul lipsei de acțiune este clar. Busola strategică este un ghid de acțiune. Ea stabilește o cale de urmat ambițioasă pentru politica noastră de securitate și apărare pentru următorul deceniu. Ne va ajuta să ne asumăm responsabilitățile în materie de securitate, în fața cetățenilor noștri și a restului lumii. Busola strategică oferă o evaluare comună a mediului strategic în care UE își desfășoară acțiunile și a amenințărilor și provocărilor cu care se confruntă Uniunea. Documentul prezintă propuneri concrete și realizabile, cu un calendar foarte precis de punere în aplicare, pentru a îmbunătăți capacitatea UE de a acționa în mod decisiv în situații de criză și de a-și apăra securitatea și cetățenii. Busola acoperă toate aspectele politicii de securitate și apărare și este structurată în jurul a patru piloni: acțiune, investiții, parteneriate și securitate [ibidem]. Publicarea Busolei Strategice, care a stabilit obiective concrete de atins până în 2025 este un document mai decisiv și mai concret spre deosebire de Strategia Globală din 2016 [1].

Astfel, pilonul „Acțiune” prevede că pentru a fi capabili să acționeze rapid și ferm ori de câte ori izbucnește o criză, alături de parteneri dacă este posibil și pe cont propriu atunci când este necesar, UE:

- va institui o Capacitate de desfășurare rapidă a UE solidă, de până la 5 000 de militari, pentru diferite tipuri de crize;

- va fi pregătită să desfășoare o misiune PSAC formată din 200 de experți pe deplin echipați în termen de 30 de zile, inclusiv în medii complexe;

- va desfășura exerciții reale periodice pe uscat și pe mare;

- va spori mobilitatea militară;

- va consolida misiunile și operațiile PSAC (politica de securitate și apărare comună) civile și militare ale UE promovând un proces decizional rapid și mai flexibil, acționând într-un mod mai solid și asigurând o solidaritate financiară sporită;

- va utiliza pe deplin Instrumentul european pentru pace pentru a sprijini partenerii.

Pentru cel de al doilea pilon „Securitate”, UE își va consolida capacitatea de a anticipa, de a descuraja și de a oferi un răspuns la amenințările și provocările actuale și emergente cu evoluție rapidă, precum și pentru a proteja interesele UE în materie de securitate. În acest scop, UE:

- își va consolida capacitățile de analiză a informațiilor;

- va dezvolta un set de instrumente pentru contracararea amenințărilor hibride și echipe de răspuns în caz de amenințări hibride care să aducă laolaltă diferite instrumente al căror rol va fi să detecteze o gamă largă de amenințări hibride și să răspundă acestora;

- va dezvolta în continuare setul de instrumente pentru diplomația cibernetică și va institui o politică de apărare cibernetică a UE, pentru a spori nivelul de pregătire și a răspunde la atacurile cibernetice;

- va elabora un set de instrumente pentru acțiunile străine de manipulare a informațiilor și pentru ingerințele străine;

- va elabora o strategie spațială a UE pentru securitate și apărare;

- va consolida rolul UE ca actor în domeniul securității maritime.

Cel de-al treilea pilon al Busolei Strategice „Investiții” prevede angajamentul statelor membre de ași majora în mod substanțial cheltuielile pentru apărare pentru a răspunde ambiției colective de a reduce deficiențele critice în materie de capacități militare și civile și pentru a ne consolida baza industrială și tehnologică de apărare europeană. În acest context, UE:

- va desfășura schimburi în ceea ce privește obiectivele naționale privind majorarea și îmbunătățirea cheltuielilor pentru apărare pentru a răspunde nevoilor noastre în materie de securitate;

- va oferi măsuri de încurajare suplimentare pentru ca statele membre să se implice în dezvoltarea în colaborare a capacităților și să investească în comun în factori de sprijin strategici și în capacități de nouă generație de a opera pe uscat, pe mare, în aer, în spațiul cibernetic și în spațiul cosmic;

- va impulsiona inovarea tehnologică în domeniul apărării pentru a elimina lacunele strategice și a reduce dependențele tehnologice și industriale.

Pentru cel de al patrulea pilon „Parteneriate”, în scopul abordării amenințărilor și provocărilor comune, UE:

- va consolida cooperarea cu parteneri strategici precum NATO, ONU și partenerii regionali, inclusiv OSCE, UA și ASEAN;

- va dezvolta parteneriate bilaterale mai adaptate cu țările și cu partenerii strategici care împărtășesc aceeași viziune, cum ar fi SUA, Canada, Norvegia, Regatul Unit, Japonia și altele;

- va dezvolta parteneriate adaptate în Balcanii de Vest, în vecinătatea noastră estică și sudică, în Africa, Asia și America Latină, inclusiv prin sporirea dialogului și a cooperării, promovarea participării la misiunile și operațiile PSAC și sprijinirea consolidării capacităților [8].

Astfel, Busola Strategică a UE va contribui la consolidarea unei culturi europene comune în materie de securitate și apărare și la definirea obiectivelor

corecte și a scopurilor concrete pentru politicile UE. Ea va aborda patru domenii diferite, interconectate: – misiuni de gestionare a crizelor; reziliență; instrumente și capacități; cooperarea cu partenerii. Din această perspectivă, Busola Strategică a UE se aseamănă cu documentul programatic al NATO – Conceptul Strategic – care statuează trei piloni: apărare colectivă, gestionarea crizelor și securitate prin cooperare. De altfel, adoptarea Busolei Strategice a UE a fost urmată de adoptarea următorului Concept Strategic al NATO, la summitul de la Madrid din 29-30 iunie 2022 [7].

Colaborarea cu NATO a fost, de asemenea, consolidată, prin semnarea unui nou acord de cooperare- Declarația comună semnată la 10 ianuarie 2023. Aceasta este a treia declarație comună, după Declarația de la Varșovia din 2016 și cea de la Bruxelles din 2018, ca parte a un parteneriat de peste douăzeci de ani. Cel mai semnificativ aspect este probabil declarația de dorință de „întărire în continuare a cooperării [UE și NATO, n.d.] în zonele existente, cât și extinderea și aprofundarea acesteia în special în ceea ce privește competiția geostrategică, problemele legate de reziliență, protecția infrastructurii critice, și tehnologiile perturbatoare, spațiul, implicațiile de securitate ale schimbărilor climatice, precum și manipularea informațiilor și amestecul actorilor străini.

În acest sens, cea mai interesantă inovație adusă de Busola Strategică a fost propunerea de creare, până în 2025, a unei capacități de reacție rapidă (*European Rapid Deployment Capacity (EU RDC)*), cu scopul de a permite desfășurarea de trupe, până la maximum 5.000 de unități, într-un mediu nepermisiv ca răspuns la diferite tipuri de crize. La aproximativ un an de la publicarea Busolei Strategice, la 9 martie 2023, Comisia pentru Afaceri Externe a Parlamentului European (AFET) a aprobat un raport pentru a defini mai bine caracteristicile care trebuie atribuite acestui nou instrument, considerat cheie pentru au-

tonomia strategică a Uniunii Europene. Proiectul a fost apoi prezentat în ședința plenară, care a aprobat rezoluția intitulată Capacitatea de desfășurare rapidă (CDR) a UE, Grupurile de luptă UE și Articolul 44 al Tratatului UE (TUE): „Calea de urmat”.

Comparația dintre Capacitatea de desfășurare rapidă a UE și grupurile de luptă ale UE a fost inevitabilă de la prezentarea acestui nou instrument, deși la o analiză mai atentă cele două instrumente prezintă diferențe substanțiale semnificative. Grupurile de luptă ale UE sunt definite ca „unități militare multinaționale, compuse în general din 1.500 de personal fiecare și fac parte integrantă din capacitatea militară de reacție rapidă a Uniunii Europene de a răspunde conflictelor și crizelor emergente din întreaga lume”. Aceste grupuri de luptă sunt operaționale din 2007 și au contribuit ca instrument de cooperare și transformare în domeniul apărării, dar din diverse motive nu au fost niciodată desfășurate la nivel operațional. Fiind un instrument care se încadrează sub umbrela PSAC, de fapt, decizia privind utilizarea lor trebuie să fie aprobată în unanimitate de toate statele membre. În plus – poate un factor și mai decisiv în descurajarea utilizării lor – funcționarea lor prevede ca trupele să fie aprovizionate pe bază de rotație de către țările Uniunii și ca eventuala lor utilizare să fie finanțată în întregime de oricare stat care contribuie în termeni cu oameni și echipament. Pentru CDR, UE s-a decis de a acorda finanțare la nivel central. Totuși, întrucât este vorba despre măsuri referitoare la Politica de Securitate și Apărare Comună, puterea de decizie rămâne în continuare în mâinile țărilor membre [11].

Invazia Ucrainei de către Rusia în urmă cu doi ani a declanșat o transformare pe termen lung în politica de apărare europeană. Războiul din Ucraina a produs o convergență politică fără precedent în Europa, cu o percepție unanimă a necesității creșterii capacităților de apărare. Această unanimitate corespunde unei renașteri a dimensiunii de securitate co-

lectivă a NATO. Dar, totuși, ne putem pune întrebarea viitorului acestui consens privind utilizarea unei forțe militare a Uniunii Europene. Să presupunem că Consiliul Uniunii Europene are deja puterea de a mobiliza o forță de acțiune rapidă de 5.000 de oameni, așa cum se propune în Busola Strategică. În contextul actual, cu siguranță ar fi putut contribui la consolidarea poziției de apărare a Uniunii în statele membre care se învecinează cu Ucraina sau Rusia. Exact ceea ce au făcut deja unii membri ai UE și NATO, în cadrul Forței de răspuns a NATO (NRF), ale cărei capacități fuseseră deja mărite din 2014. Dacă extindem scenariul actual, ar părea dificil să ne gândim la o posibilitate de intervenție militară a UE care să nu se încadreze în cadrul politicii NATO în Europa. O intervenție directă a unei forțe UE în Ucraina în timp ce NATO ar rămâne în mod defensiv, ar fi o interpretare greșită la diferite niveluri. Atunci ar fi necesar să se ia în considerare utilizarea acestei forțe în alte scenarii „în afara zonei NATO” (evacuarea cetățenilor, intervenții de menținere a păcii pentru angajamente de intensitate redusă, etc) [3].

Momentul politic actual este favorabil apărării. Face posibilă repunerea în centrul dezbaterii europene a chestiunii militare, o revenire la un principiu al realismului dezirabil după o perioadă marcată de o paradigmă de creștere economică și normativă europeană. Dacă lăsăm deoparte aspectul operațional al forțelor europene care rămân controlate direct de statele membre, este, de asemenea, legitim să ne gândim că diferitele declarații de majorări ale bugetelor militare ar putea permite un real salt în industria militară europeană. Perspectiva unei piețe tehnologice civile și militare integrate și unificate la nivelul Uniunii Europene cu consolidarea unei cereri publice puternice ar permite condiții extrem de favorabile pentru dezvoltare, ținând cont de un mecanism deja existent în Statele Unite, unde cheltuielile pentru apărare joacă un rol important în dezvoltarea tehnologiei. Mai mult, există deja mecanisme instituționale, precum

Agencia Europeană de Apărare (AED), care sunt capabile să realizeze programe comune de dezvoltare tehnologică militară și care cu siguranță pot beneficia foarte mult de o creștere a bugetelor.

De asemenea, războiul din Ucraina este un moment cheie pentru elaborarea unei autonomii strategice europene. Această declarație politică, care a fost un real succes încă de anul trecut, oferă posibilitatea de a beneficia de avântul programelor deja lansate de comisie prin adăugarea de cheltuieli militare în beneficiul comun. Din acest punct de vedere, Busola Strategică pare foarte timidă deoarece, dacă evocă, prin diverse măsuri, o întărire a cooperării cu un mecanism de stimulare a cooperării multilaterale pentru apărare. Prin urmare, ar fi de dorit să o amplificăm rapid cu un plan european privind latura militară a „suveranității tehnologice” pentru a preveni restabilirea reflexelor autarhice în ceea ce privește cheltuielile de apărare și multiplicarea capetelor care anihilează efectele masei critice și ale progresului tehnologic.

Pornind de la aceste raționamente, ar trebui stabilite condițiile unei viziuni viitoare a apărării europene. Proiectul privind crearea forțelor europene de reacție rapidă care să reunească contribuțiile diferitelor state membre, pentru a avea un instrument comun care să facă posibilă apărarea colectivă a Europei, care ar fi în sine o formă de răspuns politic la prezența războiului pe continentul European [4].

Războiul din Ucraina a schimbat nu numai relațiile dintre Rusia și restul Europei, ci și relațiile dintre statele membre ale Uniunii Europene (UE) și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). Actualmente, în contextul războiului din Ucraina se conturează un nou echilibru între statele care aparțin Europei de Vest, pe de o parte, și statele din Europa Centrală și de Est, statele baltice (Estonia, Letonia, Lituania) și statele nord-europene (Norvegia, Danemarca, Finlanda și Suedia). Înainte de războiul din Ucraina, statele din Europa de Nord și din Europa

Centrală și de Est erau considerate, din toate punctele de vedere, ca un „partener junior” în cadrul UE, având în vedere supremația relațiilor franco-germane care au modelat și orientat dezbaterile pe probleme de securitate colectivă. Sub influența franceză, Europa de Vest a lucrat, atât cu UE, cât și cu NATO, pentru crearea unei autonomii strategice militare pentru Europa. Războiul din Ucraina a făcut ca această orientare strategică să fie depășită.

Partea de est a Alianței Nord-Atlantice alcătuită din trei grupări de state, care se întind de la Marea Baltică în nord până la Marea Neagră în sud, formează acum flancul estic al NATO care consideră Statele Unite ca fiind cel mai important aliat pentru protejarea securității, precum și pentru apărarea democrațiilor liberale din Europa. Partea de est a NATO percepe Statele Unite ca un aliat cheie, capabil să echilibreze relația dintre cele două aripi (est și vest) ale NATO. Nici Franța, nici Germania, din motive diferite, nu sunt în măsură să facă acest lucru. De altfel, Statele Unite reiau, sub președinția lui Joe Biden, același rol pe care l-au exercitat în faza cea mai acută a Războiului Rece (1947-1962). Angajamentul Statelor Unite alături de Ucraina și dorința de a veghea asupra securității părții de est a NATO au lasat deoparte presupunerea falsă că se îndepărtează de Europa, pivotând spre Asia, pentru a controla China, care tinde să anexeze Taiwanului prin forță. Vizita președintelui Xi Jinping, în perioada 20-22 martie 2023, la Moscova a pecetluit, de altfel, alianța, deja în formare de câțiva ani, dintre China și Rusia. Această nouă realitate geopolitică presupune prezența militară a Statelor Unite în Europa Centrală și de Est, esențială atât pentru securitatea europeană, cât și pentru cea asiatică. În urma agresiunii ruse împotriva Ucrainei, statele aparținând părții de est ale NATO au văzut că, fără contribuția decisivă a Statelor Unite, războiul s-ar fi putut încheia în 2022 cu înfrângerea Ucrainei și ștergerea statului acesteia în favoarea Rusia. Axa strategică care leagă flancul

estic al NATO și Statele Unite a apărut astfel în urma agresiunii ruse, la 24 februarie 2022, și a fost pusă în aplicare în timpul vizitei președintelui Biden la Kiev și Varșovia, 21 și 22 februarie 2023.

În capitala Poloniei, președintele american s-a întâlnit cu cei nouă șefi de stat din Europa Centrală și de Est, mulțumindu-le pentru sprijinul acordat Ucrainei încă de la începutul agresiunii ruse. În urma acestei întâlniri, statele din nordul Europei (Norvegia, Danemarca, Finlanda și Suedia) au decis să-și integreze în continuare forțele aeriene, prin semnarea în baza NATO de la Rammstein, în Germania, a unei declarații în acest sens. Aceste țări au peste 300 de avioane de vânătoare, o forță considerabilă care contribuie la descurajarea și apărarea NATO. Această cooperare militară permite Suediei (în așteptarea aderării sale la NATO, blocată în prezent de Turcia) să își pregătească forțele armate pentru integrarea în sistemul Alianței. Dintre statele din Europa Centrală și de Est, două state – Polonia și România – se află în prima linie a apărării NATO. Ambele state au o graniță lungă cu Ucraina și au acceptat sute de mii de refugiați ucraineni pe teritoriul lor. La un an de la izbucnirea războiului din Ucraina, Polonia și-a mărit semnificativ forțele armate. Bugetul său militar pentru anul 2022 este de 2,4% din PIB. Obiectivul pentru anul 2023 este de a ajunge la 4%, cu mult peste cele 2% și dorit de cei 30 de membri ai NATO. Armata poloneză are 170.000 de soldați, o dimensiune comparabilă cu cea a Germaniei. Polonia intenționează, conform declarațiilor ministrului apărării, Mariusz Blaszczak, să-și mărească numărul armatei la 300.000 de soldați în următorii ani, pentru a deveni cea mai mare armată din Europa. La rândul său, România are o armată formată din 70.000 de militari activi, 60.000 de membri ai forțelor paramilitare și 55.000 de rezerviști. De la începutul războiului din Ucraina, țara și-a dublat investițiile în industria militară, alocând sume importante în achiziții de echipamente

militare. Pe parcursul anului 2023, România va găzdui un accelerator de inovare în apărare pentru cercetarea noilor tehnologii care privesc în prezent sectoarele militare: inteligență artificială, biotehnologii și materiale inovatoare. De asemenea, în România a fost instalat un scut antirachetă major la Deveselu. La fel, la baza militară Mihail Kogălniceanu, situată la 185 de kilometri est de București, sunt staționați 2.000 de militari americani [5].

Concluzii

Actualmente, arhitectura europeană de securitate trece printr-o fază de redefinire, fiind determinată de crize și provocări multidimensionale, în special fiind redefinită de emergența războiului din Ucraina. Invazia Ucrainei de către Federația Rusă a marcat un punct de cotitură pentru Europa și va marca memoria generațiilor viitoare. Pe de altă parte, invazia rusă a făcut ca Uniunea Europeană să devină mai unită și că toți membrii săi — inclusiv Polonia și Ungaria să se alinieze împotriva acțiunilor Federației Ruse în Ucraina. De asemenea, am fost prezenți la reacțiile țărilor neutre din punct de vedere istoric, precum Suedia și Finlanda, care și-au reiterat dreptul de a adera la NATO, și Elveția, care a aderat la sancțiunile economice ale Uniunii Europene.

Actualmente suntem prezenți la consolidarea capacităților și capabilităților militare ale Uniunii Europene, scopul căruia este cel de a asigura securitatea pe continentul european. De asemenea, în contextul războiului din Ucraina suntem prezenți nu doar la promovarea autonomiei strategice a Europei, dar și la consolidarea cooperării UE- NATO în asigurarea securității europene, lucru care în viitor, va face ca Rusia să se confrunte cu o Europă întărită militar.

Referințe bibliografice

1. BANU, C. M. *Politica de securitate și apărare co-*

mună a UE – de la Strategia globală (2016) la Busola strategică (2022). Spre reconfigurare prin efectul războiului din Ucraina? Studiu.

2. GONZÁLEZ-BARBA, J. *El impacto de la guerra de Ucrania sobre la UE*. <https://www.politicaexterior.com/el-impacto-de-la-guerra-de-ucrania-sobre-la-ue/> (vizitat 02.04.2023)

3. *Invasión rusa a Ucrania cambiara el entorno de seguridad de Europa “durante décadas”*. <https://www.vozdeamerica.com/a/invasion-rusa-de-ucrania-cambio-el-entorno-de-seguridad-de-europa-durante-decadas/6977069.html>(vizitat 02.04.2023)

4. *La relance de la défense européenne et le conflit en Ukraine : dynamiques et paradoxes*. <https://www.fr-strategie.org/publications/notes/relance-defense-europeenne-conflit-ukraine-dynamiques-paradoxes-2022>(vizitat 02.03.2023)

5. *La sicurezza Europea di fronte a crisi multidimensionali prospettive future e collocazione dell’Italia*. <https://www.esteri.it/wp-content/uploads/2023/05/Paper-sicurezza-Maeci-IAI-DEF.pdf> (vizitat 04.03.2023)

6. LUPÎȚU, R. *Țările UE au aprobat Busola strategică a apărării europene, complementară cu NATO: UE va avea o forță de reacție rapidă de 5.000 de militari până în 2025*. <https://www.caleaeuropeana.ro/tarile-ue-au-aprobat-busola-strategica-a-apararii-europene-complementara-cu-nato-ue-va-avea-o-forța-de-reactie-rapida-de-5-000-de-militari-pana-in-2025/>(vizitat 02.03.2023)

7. LUPÎȚU, R. *UE aprobă luni Busola strategică a apărării, care prevede o forță militară de 5.000 de soldați și creșterea cheltuielilor pentru apărare*. <https://www.caleaeuropeana.ro/ue-aproba-luni-busola-strategica-a-apararii-care-prevede-o-forța-militara-de-5-000-de-soldati-si-cresterea-cheltuielilor-pentru-aparare/> (vizitat 20.04.2023)

8. MARRONE, A. *Dove va la sicurezza europea?* <https://www.affarinternazionali.it/la-guerra-rus->

[so-ucraina-e-le-sfide-per-la-sicurezza-europea/](https://www.affarinternazionali.it/la-guerra-rus-so-ucraina-e-le-sfide-per-la-sicurezza-europea/) (vizitat 20.04.2023)

9. *O Busolă strategică pentru consolidarea securității și apărării UE în următorul deceniu*. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/> (vizitat 20.04.2023)

10. RADU, A. *Deputații europeni solicită o capacitate de apărare mai puternică: UE trebuie să vorbească cu o „singură voce” în privința politicii externe*. <https://www.caleaeuropeana.ro/deputatii-europeni-solicita-o-capacitate-de-aparare-mai-puternica-ue-trebuie-sa-vorbeasca-cu-o-singura-voce-in-privinta-politicii-externe/>(vizitat 20.03.2023)

11. SAMORÈ, S. *Il momento della difesa europea: prospettive e criticità a più di un anno dall’invasione dell’Ucraina*. <https://www.pandorarivista.it/articoli/il-momento-della-difesa-europea-prospettive-e-criticita-a-piu-di-un-anno-dall-invasione-dell-ucraina/>(vizitat 21.04.2023)

12. SIMÓN, L. *Autonomía estratégica y defensa europea después de Ucrania*. <https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/autonomia-estrategica-y-defensa-europea-despues-de-ucrania/> (vizitat 20.04.2023)

13. STEINBERG, F., TAMAMES, J. *La UE en el mundo tras la guerra de Ucrania*. <https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/la-ue-en-el-mundo-tras-la-guerra-de-ucrania/> (vizitat 20.03.2023)

14. *Une boussole stratégique pour l’UE*. <https://www.consilium.europa.eu/fr/infographics/strategic-compass/> (vizitat 21.04.2023)

15. *Une boussole stratégique pour renforcer la sécurité et la défense de l’UE au cours de la prochaine décennie*. <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/> (vizitat 20.04.2023)